Bibliotek 1800

Alexandr Pusjkin

Spader Dame

Alexandr Pusjkin

Spader Dame

"Spaderdame betyder underfundighed."
– Ny spåbog.

eBibliotek 1800

2024

Ophavsret og brugsbetingelser

Copyright and conditions of use

context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

I

"Sad de efter gammel sæd
I kreds,
Lagde – straf dem, Gud, ret hårdt! –
Ører små på deres kort
Tilfreds'!
Hvem der tabte, hvem der vandt
Skrev med kridt de op – og fandt
Sådan:
At det, efter gammel sæd
Tit på regnvejrsdage med
Gik an."

Der blev spillet kort hos Narumov, løjtnant i garde-kavaleriet. Den lange vinternat var gået, uden at nogen af de tilstedeværende havde lagt mærke dertil, og klokken var allerede fem om morgenen, da man satte sig til souperen. De af selskabet, som havde vundet, tog for sig af retterne med fortræffelig appetit, de andre derimod sad og stirrede ned på deres tomme tallerkener; lidt efter lidt begyndte dog champagnen at gøre sin indflydelse gældende, konversationen blev mere livlig, og til sidst tog hele selskabet del i den.

"Nå, hvordan er det så gået dig i aften, Surin?" spurgte herren i huset.

"Å, som sædvanlig ... jeg har naturligvis tabt! Jeg skal nu engang aldrig have lykken med mig. Jeg spillede mirandola. Du ved, hvor rolig jeg er, hvor koldblodigt jeg pointerer ... jeg forandrer aldrig mit spil, og alligevel taber jeg hver gang."

"Hvad for noget? Har du ikke holdt på rødt en eneste gang hele aftenen? Det var da en mærkværdig hårdnakkethed."

"Nå, hvad siger I så om Hermann?" spurgte en af gæsterne, og pegede på en ung ingeniørofficer. "Han har aldrig lagt en paroli [Note 1)], aldrig rørt et kort, men han kan alligevel sidde til klokken fem om morgenen og se på, at vi spiller."

"Ja, spillet interesserer mig," sagde Hermann: "men jeg har ikke lyst til at vove, hvad jeg ikke kan undvære, for måske at vinde, hvad jeg ikke behøver."

"Hermann er en tysker, ergo er han sparsommelig ... det følger af sig selv!" udbrød Tomski. – "Nej, så synes jeg dog, at min bedstemoder, grevinde Anna Feodorovna, er ganske anderledes mærkværdig."

"Så, hvordan det?" blev der spurgt.

"Har I ikke lagt mærke til, at hun heller aldrig spiller?"

"Jo vist så ... og en kone på firsindstyve år, som ikke spiller kort, det er unægtelig en sjældenhed," sagde Narumov.

"Men I ved måske ikke, hvorfor hun ikke spiller?"

"Nej ... Er der da nogen særlig grund til det?"

"Ja naturligvis! Nu skal I blot høre ... I ved jo formodentlig, at bedstemoder for nogle og tresindstyve år siden tog til Paris, og at hun vakte en del opsigt derovre. Folk løb efter hende på gaden for at komme til at se *la Vénus moscovite*. Richelieu gjorde kur til hende, og bedstemoder påstår, at hun ved sin hårdhjertethed nær havde bragt ham til at skyde sig en kugle for panden. Nå, på den tid plejede damerne at spille farao, og en aften tabte bedstemoder en temmelig betydelig sum til hertugen af Orleans. Da hun kom hjem, tog hun sit fiskebensskørt og sine skønhedspletter af, gik så i det tragiske

kostume ind til min bedstefader, fortalte ham sit uheld, og bad ham om penge til at betale sin gæld. Min salig bedstefader agerede, så vidt jeg kan huske, en slags hushovmester hos sin kone dg var så bange for hende som for selve den Onde. Men da han hørte den sum, der her var tale om, blev han, ligesom han skulle springe i flint, gav sig til at regne alle sine udgifter op, og beviste bedstemoder, at hun i løbet af et halvt år havde brugt en halv million. Han erklærede hende rent ud af posen, at han i Paris ikke havde sine moskvaske og saratovske landsbyer ved hånden, og det sidste, han sagde, var, at hun fik ikke pengene. I kan jo tænke jer til, så rasende bedstemoder blev; hun gav sin mand en på øret, og lagde sig den nat for sig selv. Næste morgen begyndte hun angrebet forfra; for første gang i sit liv indlod hun sig på at give grunde og forklaringer – men hun anstrengte sig forgæves, og det lykkedes hende ikke at gøre det indlysende for manden, at der er forskellige slags gæld her i verden, og at man ikke kan behandle en fyrste som en vognfabrikant. Hendes veltalenhed var fuldstændig spildt; bedstefader lod sig ikke rokke, og bedstemoder vidste hverken ud eller ind, hvad hun skulle gribe til. Til alt held kendte hun en mand, som på den tid stod i stor anseelse. I har vel alle sammen hørt tale om grev Saint-Germain, som der jo bliver fortalt så mange besynderlige ting om, og I ved også, at han udgav sig for at være en mirakelmager og påstod, at han ejede en livseliksir og kendte de vises sten. Der var folk, der lo ad ham og kaldte ham en charlatan; Casanova påstår i sine memoirer, at han var en spion. Nå, det må nu være, som det være vil – så meget er vist, at skønt der lå et temmelig tæt slør over Saint-Germains fortid, blev han dog søgt af det gode selskab og var virkelig et

elskværdigt menneske. Bedstemoder nærer endnu den dag i dag en levende interesse for ham og bliver vred, når man ikke taler om ham med den tilbørlige agtelse. Hun håbede, at han ville kunne forstrække hende med den sum, hun havde brug for, og skrev en billet til ham, hvori hun udbad sig hans besøg. Den gamle mirakelmager kom øjeblikkelig, og traf hende i dyb fortvivlelse. Med få ord forklarede hun ham sin ulykke, fortalte, hvor grusom hendes mand var, og tilføjede, at hun nu satte hele sit håb til hans venskab og forekommenhed. Saint-Germain betænkte sig et øjeblik, og sagde så:

"Ja, jeg kunne naturligvis med største lethed forstrække Deres Nåde med den omtalte sum, men jeg ved, De ville ikke have et roligt øjeblik, før De havde betalt mig den tilbage, og jeg ville dog ikke gerne have, de skulle falde fra den ene forlegenhed lige i den anden. Nej, jeg ved en bedre udvej til at få Deres gæld betalt: De må vinde pengene igen ..."

"Ja ... men, kære hr. greve," svarede bedstemoder: "jeg har jo sagt Dem, at jeg ejer ikke så meget som en eneste Note 2) ..."

"Det behøves heller aldeles ikke," svarede Saint-Germain: "Vil De blot behage at høre efter ..."

Og dermed betroede han hende en hemmelighed, som jeg er vis på, at enhver af jer ville give meget for at få fingre i.

De unge officerer var umådelig spændte. Tomski tav et øjeblik, tændte sin pibe, strammede sit skærf, og begyndte så igen:

"Samme aften tog bedstemoder ud til Versailles, hvor der blev spillet hos dronningen. Hertugen af Orleans holdt bank. Bedstemoder gjorde en lille undskyldning, fordi hun endnu ikke havde betalt sin gæld; hun fandt på en eller anden historie,

der lød meget troværdig og naturlig, og satte sig så til spillebordet, og holdt på de tre kort, hendes ven havde angivet hende; hun vandt, og spillede sig fuldskændig kvit og fri."

"Bah, et tilfælde!" sagde en af gæsterne.

"En ren røverhistorie!" udbrød Hermann.

"Det må have været falske kort," mente en tredje.

"Nej, det tror jeg slet ikke," svarede Tomski alvorligt.

"Hvad for noget?" faldt Narumov ind. "Du har en bedstemoder, der kender tre kort, som bringer lykke, og du har ikke fået hende til at sige dig, hvad det er for nogle?!"

"Ja, det er jo netop det satans ved det!" svarede Tomski. "Hun havde fire sønner, hvoraf fader var truffet til at blive den ene. De tre var lidenskabelige spillere, og dog har ikke en eneste af dem været i stand til at fralokke hende hemmeligheden, der kunne være blevet til så stor nytte både for dem og for mig. Men hør nu videre, hvad min onkel, grev Ivan Ilitch, har fortalt mig og givet mig sit æresord på var sandt. I kendte jo nok Tschaplitski, som satte flere millioner overstyr og til sidst døde i fattigdom og elendighed. Han havde engang i sin ungdom tabt tre hundrede tusind rubler til Soritch, og var aldeles fortvivlet. Bedstemoder plejede just ellers ikke at bære sådan synderligt over med de unges dumme streger; men overfor Tschaplitski gjorde hun – af hvad grund ved jeg ikke – en undtagelse fra reglen. Hun sagde ham tre kort, som han skulle holde på, det ene efter det andet, men han måtte give hende sit æresord på, at han så aldrig mere i sit liv ville røre ved kort. Tschaplitski gik til Soritch og forlangte revanche; på det første kort holdt han halvtredsindstyve tusind rubler, og vandt; så gjorde han en

paroli – og vandt igen. Kort sagt, han spillede sig fri, og fik endda en gevinst tilovers."

"Men det er nok på tide, vi ser at komme til sengs ... klokken er allerede seks."

Man drak ud, og enhver gik til sit.

Note 1: **Paroli:** Spilleren laver et knæk på kortet, for at tilkendegive, at han enten vil vinde det tredobbelte eller tabe indsatsen og første gevinst.

Note 2: **Pistole:** En spansk guldmønt.

2

"Il parait, que monsieur est decidément pour les suivantes."
"Que voulezvous, madame? elles sont plus fraîches."
– *Salon-samtaler.*

Den gamle grevinde *** sad i sit påklædningsværelse, henne foran spejlet. Tre kammerjomfruer hjalp hende med hendes toilette: den ene rakte hende en lille krukke med rød sminke, den anden en æske sorte knappenåle, og den tredje stod og holdt en stor kappe med glorøde bånd. Skønt grevinden for længe siden havde opgivet ethvert krav på at anses for en skønhed, var hun dog blevet sin ungdoms vane tro; hun klædte sig efter den mode, som havde været den herskende for halvtredsindstyve år siden, og helligede sit toilette lige så megen tid og en lige så alvorlig opmærksomhed, som hun havde gjort for tresindstyve år siden. Hendes selskabsdame sad henne ved vinduet, og havde en brodérramme foran sig.

"Godmorgen, *grand'maman!*" sagde en ung officer, som netop trådte ind i værelset. "*Bonjour, mademoiselle Lise.* Jeg kommer for at bede dig om noget, *grand'maman.*"

"Og det er, kære Paul?"

"Jeg ville gerne have lov til at præsentere en af mine venner for dig og bede dig invitere ham til dit bal."

"Tag ham blot med på ballet, så kan du altid præsentere ham for mig. Var du hos fru B** i går?"

"Ja naturligvis! Det gik meget pænt til; der blev danset til klokken fem. Du kan ikke tro, hvor Elezkaja var henrivende!"

"Hm, stakkels dreng, du er såmænd beskeden i dine fordringer! Nej, hendes bedstemoder, fyrstinde Daria Petrovna, det var virkelig en skønhed. Men det forstår sig, nu må den gode fyrstinde jo rigtignok se noget medtaget ud."

"Se medtaget ud?" udbrød Tomski tankeløst: "det er jo over syv år siden, hun døde."

Selskabsdamen løftede hovedet og gav den unge mand et vink. Så huskede han på, at man havde gjort det til en fast regel der i huset ikke at omtale for grevinden, når en eller anden af hendes samtidige døde; han bed sig i læben – men grevinden blev ved at være fuldstændig rolig.

"Er hun død? ... og det har jeg sket ikke hørt det mindste om!" sagde hun. "Vi blev udnævnt sammen til æresfrøkener, dengang vi blev forestillet for kejserinden."

Og for mindst hundrede gang fortalte hun den velbekendte anekdote.

"Kom, Paul," sagde hun så: "hjælp mig at rejse mig. Lisanka, hvor er min snustobaksdåse henne?"

Og fulgt af sine kammerjomfruer gik grevinden om bag et skærmbræt for at fuldende sit toilette. Tomski blev alene med selskabsdamen.

"Hvem er det, De vil præsentere for Deres tante?" spurgte Lisabeta Ivanovna.

"Narumov; kender De ham?"

"Nej. Er han officer?"

"Ja."

"Ved ingeniørkorpset?"

"Nej, ved kavaleriet. Hvorfor troede De, han stod ved ingeniørerne?"

Selskabsdamen smilede, men svarede ikke.

"Å, Paul," sagde grevinden omme bag skærmbrættet: "husk at sende mig en ny roman. Det er det samme, hvad det er for en, når det blot ikke er en af dem, der er på mode for øjeblikket."

"Hvordan vil du da have, den skal være, *grand'maman*?"

"Jo, sådan en roman, hvor helten hverken myrder sin fader eller sin moder, og hvor der heller ikke er nogen, der drukner. Der er ingenting, der er mig mere modbydeligt end disse druknede."

"Ja, hvor skal jeg så sådan en roman fra? Vil du have en russisk bog?"

"Hvad for noget, er der også russiske romaner? Ja, send mig blot en, min dreng, send mig blot en."

"Adieu, *grand'maman* – – jeg har travlt i dag. *Adieu,* Lisabeta Ivanovna; nej, men hvorfor troede De, at Narumov stod ved ingeniørerne?"

Med de ord gik Tomski.

Da Lisabeta Ivanovna var blevet alene, tog hun igen fat på sit arbejde og rykkede sin stol tæt hen til vinduet. Et øjeblik efter drejede en ung officer om gadehjørnet lige overfor. Selskabsdamen rødmede og bøjede sig ned over sit broderi; den gamle grevinde, som nu var blevet fuldstændig påklædt, kom frem bag skærmbrættet.

"Lad der blive spændt for, Lisanka," sagde hun: "vi kan køre en tur."

Lisanka rejste sig straks, og gav sig til at lægge sit arbejde sammen.

"Nåda, min pige, hvad skal det til?" spurgte grevinden: "er du blevet døv? Jeg sagde, der skulle spændes for straks."

"Nu går jeg," svarede selskabsdamen, og skyndte sig ud ad døren.

En tjener kom ind med nogle bøger fra fyrst Paul Aleksandrovitch.

"Det var dejligt, hils at sige tak," sagde grevinden. "Lisanka, Lisanka, hvor skal du hen?"

"Jeg ville ind at klæde mig på."

"Å, det har god tid, mit barn. Der ... tag det første bind, og sæt dig hen at læse for mig."

Selskabsdamen tog bogen og læste et par linjer.

"Højere!" sagde grevinden. "Men hvad er der i vejen med dig, min pige? Man skulle næsten tro, du var blevet hæs. Ryk din taburet lidt nærmere herhen ... nærmere endnu ... sådan!"

Lisabeta Ivanovna læste et par sider. Grevinden gabede.

"Læg bogen," sagde hun: "det er ikke andet end det sædvanlige dumme vås! Du kan sende bøgerne tilbage til fyrst Paul .... Hils at sige tak. Men hvor bliver dog den vogn af?"

"Vognen holder for døren," svarede Lisabeta Ivanovna, der havde set ud ad vinduet.

"Og du er ikke færdig endnu, min pige! Det er dog virkelig også utåleligt, at man altid skal gå og vente på dig!"

Lisa skyndte sig ind på sit værelse, men hun havde næppe været der et par minutter, før grevinden ringede så voldsomt, at alle tre kammerjomfruer kom styrtende ind ad den ene og kammertjeneren ad den anden dør.

"Det lader ikke til, man hører, når jeg ringer!" hvæsede grevinden: "sig til Lisabeta Ivanovna, at jeg står og venter på

hende."

I samme øjeblik kom den unge pige ind med hat og kåbe på.

"Nå, endelig, mit barn!" sagde grevinden. "Men Gud bevares, hvor du er fin ... hvem er det, du pynter dig sådan for? Hm, hvordan er vejret egentlig? ... jeg synes, det blæser."

"Deres Nåde må undskylde, det er tværtimod meget stille i dag," svarede kammertjeneren.

"Åh, De ved jo aldrig, hvad De selv siger ... Luk vinduet op ... Hm, ja var det ikke det, jeg sagde! det er koldt og blæser. Der skal spændes fra igen; vi tager ingen steder, Lisanka. Du behøvede såmænd ikke at have gjort dig så fin."

"Nej, sådan et liv!" tænkte Lisabeta Ivanovna ved sig selv.

Hun havde ret – det var et pinagtigt liv. Besk er det brød, man spiser hos fremmede, og det er en hård møje at gå op ad hans trappe, siger Dante Note 3); men hvem ville være i stand til at skildre de kvaler, en fornem gammel frues selskabsdame må lide!

Grevinde *** var ikke ond; hun havde blot alle de luner, som man træffer hos et af verden forkælet væsen, og hun var, som alle, der er holdt op at spille en rolle i selskabslivet, blevet gerrig, snæverhjertet og egoistisk. Hun mødte endnu stadig på hvert eneste bal, sad sminket og i sin gammeldags stads, som et uformeligt, uundgåeligt stykke møbel, henne i en eller anden krog af salen, og hver ny gæst, der trådte ind, blev stående og bukkede for hende; men så snart den formalitet var overstået, var der heller ikke en eneste mere, som tog notits af hende. Hjemme hos sig selv så hun en mængde mennesker, og holdt strengt over etiketten, men kunne hverken huske navne eller ansigter. Det talrige tyende, der var blevet gammelt og lasket i

hendes forstue, levede, som det selv fandt for godt, og følgelig gik det til i huset, som om grevinden var faldet mellem røvere, eller som om døden allerede havde holdt sit indtog. Lisabeta Ivanovnas tilværelse var et eneste uendeligt plageri. Når hun serverede teen, fik hun skænd, fordi der gik for meget sukker med; læste hun op for grevinden, kom alle forfatterens tåbeligheder på hendes kappe: og kørte hun ud med sin frue, blev den dårlige brolægning og det dårlige vejr regelmæssigt lagt hende til last. Hun fik aldrig sin mindre end beskedne løn punktligt udbetalt, og alligevel forlangte man af hende, at hun skulle gå klædt "som alle andre folk", det vil sige, som meget få folk går klædt. Hendes stilling i det selskabelige liv var højst ubehagelig. Alverden kendte, men ingen udmærkede hende. På baller blev hun kun engageret, når man et eller andet sted manglede en *vis-a-vis*, og hver eneste dame, som skulle have noget rettet på sit toilette, gik uden videre hen og tog hende ved hånden og trak af med hende. Lisabeta var ærgerrig, hun følte det ydmygende i sin stilling, og ventede utålmodigt på, at der skulle komme en befrier og bryde hendes lænker. Men de unge herrer – som til trods for deres tilsyneladende letsindighed forstår at beregne så forsigtigt – tog sig vel i agt for at fetere hende; og dog var Lisabeta Ivanovna langt mere tiltrækkende end de enfoldige og hovmodige skabninger, som de selvsamme herrer bragte deres hyldest! Hvor tit var hun ikke, fra salonernes pragt og kedsomhed, flygtet op på sit fattige lille værelse, hvis hele møblement bestod af et gammelt skærmbræt, et kludetæppe, en kommode, et lille spejl og en seng af malede brædder; *der* havde hun så siddet, ved skæret fra et tællelys i en messing-lysestage, og grædt sig træt. Men en morgen – det var

to dage efter hint spilleparti hos Narumov og otte dage før den her skildrede scene forefaldt – en morgenstund, da Lisabeta Ivanovna sad ved sin brodérramme henne ved vinduet og adspredt så ud, opdagede hun ovre på den anden side af gaden en ung ingeniørofficer, som stod og stirrede op på hende. Hun bøjede hovedet, og broderede ivrigt videre. Da hun fem minutter efter uvilkårligt som til at se ud ad vinduet igen, stod officeren der imidlertid endnu. Hun var ikke vant til at kokettere med folk, som gik forbi: hun bøjede hovedet og blev siddende sådan og arbejdede i vel omtrent to timer. Så blev hun kaldt ind til middagsbordet, måtte rejse sig og lægge sit broderi til side … og officeren stod endnu stadig dernede og lod ikke til at have rørt sig af pletten. Hun fandt det besynderligt, og da hun kom tilbage fra bordet, gik hun i en vis spænding hen til vinduet; men nu var det unge menneske gået, og hun tænkte så ikke videre på ham.

To dage efter, ligesom grevinden og hun skulle til at stå ind i vognen, så hun ham igen. Han stod udenfor porten; en pelskrave, som han havde slået op, skjulte ansigtet, men et par sorte øjne blinkede frem under kasketskyggen. Lisabeta Ivanovna blev pludselig angst, hun vidste ikke selv hvorfor, og skælvende over hele kroppen steg hun ind i vognen.

Da hun var kommet hjem, gik hun med bankende hjerte hen til vinduet; officeren stod derovre på sin gamle plads og så op på hende med et glødende blik. Hun trak sig i en fart tilbage, men hun brændte af nysgerrighed, og en følelse, hun aldrig før havde kendt, begyndte at røre sig i hendes sjæl.

Siden hin dag havde den unge ingeniørofficer regelmæssigt hver eneste dag vist sig på gadehjørnet overfor hendes vindue,

og lidt efter lidt udspandt der sig en slags stiltiende korrespondance imellem dem. Bedst som hun sad ved sin brodérramme, syntes hun, hun kunne mærke, at han var der. Så løftede hun hovedet og så på ham, og for hver dag, der gik, dvælede hendes blik længere og længere ad gangen på ham. Han lod til at blive umådelig taknemmelig over denne uskyldige gunstbevisning: med ungdommens hurtige, skarpe blik opdagede hun nemlig, at hver gang hendes øjne mødte hans, fo'r der en blussende rødme op i hans blege kinder. Da der var gået otte dage, begyndte hun at smile til ham.

Dengang Tomski bad grevinden, om han måtte præsentere en af sine kammerater for hende, bankede den stakkels unge piges hjerte, og da hun hørte, at Narumov ikke var ingeniørofficer, gjorde hun sig selv bitre bebrejdelser, fordi hun havde røbet sin hemmelighed for den letsindige Tomski.

Hermann var søn af en tysk-russer og havde arvet en lille kapital efter sin fader. Da han var fast bestemt på at ville bevare sin uafhængighed, havde han gjort sig det til en ubrydelig lov, ikke at røre sin formue; han levede af sin gage og tillod sig ikke blot den ubetydeligste unødvendige udgift. Han var ikke videre meddelsom af sig, var ærgerrig og viste en udholdenhed og sejhed, som foranledigede hans kammerater til allehånde drillerier. Bag en tilsyneladende ro skjulte han glødende lidenskaber og en tøjlesløs fantasi; men han blev altid ved at være herre over sig selv og havde forstået at holde sig fri for ungdommens sædvanlige udskejelser. Således havde han for eksempel, skønt han holdt lidenskabeligt af at spille, aldrig rørt et kort, fordi, som han udtrykte sig, hans forhold ikke tillod ham at ofre, hvad han ikke kunne undvære, for måske at vinde,

hvad han ikke behøvede. Ikke desto mindre kunne han sidde hele nætter igennem ved det grønne bord og følge spillets omskiftelser i febrilsk spænding.

Historien med de tre kort havde gjort et umådelig stærkt indtryk på hans fantasi. Han havde ikke kunnet lade være at tænke på den hele natten. "Dersom dog blot," sagde han til sig selv, da han næste aften slentrede gennem St. Petersborgs gader, "dersom dog blot den gamle grevinde ville betro mig sin hemmelighed og sige mig, hvad det er for tre kort, som altid vinder! ... Jeg må se at blive præsenteret for hende, må få hende til at interessere sig for mig, må søge at indsmigre mig hos hende. Men hun er syvogfirs år, hun kan dø en af de allerførste dage, måske allerede i morgen ... og Gud ved, om der så til syvende og sidst er et eneste sandt ord i hele historien? ... Nej! Sparsommelighed, mådeholdenhed, arbejde ... det er de tre kort, som skal skaffe mig gevinst. De vil hjælpe mig til at fordoble min formue, de vil sikre min uafhængighed og mit velvære."

Optaget af disse tanker var han drejet ind i en af byens store gader, og stod nu foran en imponerende gammel bygning. Gaden var helt fuld af vogne, som kørte frem, en efter en, og holdt foran den glimrende oplyste facade. På vogntrinnene kunne han se snart en lille damefod, og snart en generals højhælede støvle, snart en svikkelstrømpe, og snart en diplomats sko. Pelse og kåber drog i en lang række forbi en kæmpemæssig portier. Hermann blev stående.

"Hvem tilhører det hus?" spurgte han natvægteren, som stod henne på hjørnet.

"Grevinde ***," svarede vægteren. Hermann fo'r sammen. Han kom igen til at tænke på historien med de tre kort; han gav sig til at gå frem og tilbage udenfor huset, og tænkte på dets ejerinde, på hendes rigdom og på den hemmelighedsfulde magt, hun rådede over. Da han kom hjem i sin skumle lejlighed, lå han længe og kunne ikke sove, og da han endelig faldt i søvn, dansede kort, grønne borde og hele stabler af guld og banknoter forbi ham i drømme. Han så sig selv lægge den ene paroli efter den anden – og han vandt hver gang, og hans lommer struttede af guld og sedler. Da han vågnede, tænkte han med et dybt suk tilbage på de forsvundne skatte, og for så at adsprede sig gav han sig igen til at slentre om i gaderne. Kort efter stod han atter overfor grevinde ***'s hus … det var, ligesom en uimodståelig magt drog ham derhen. Han så op til vinduerne – i et af dem opdagede han et ungdommeligt kvindehoved med smukt sort hår og som indtagende bøjede sig ned over en bog eller et arbejde. Nu rettede dette hoved sig i vejret; Hermann så et frisk, ungt ansigt med mørke øjne … og det øjeblik afgjorde hans skæbne.

Note 3: **Siger Dante:**

Tu proverai siccome sa di sale
Lo pane altrui, e come é duro calle
Lo scendere e il salir per l'altrui scale.

Dante: Paradiso XVII, 58.

3

Vous m'écrivez, mon ange, des lettres de quatre pages plus vite que je ne puis les lire.

* * *

Lisabeta Ivanovna skulle lige til at tage hat og kåbe af, da hun på ny blev kaldt ind til grevinden. Fruen havde ladet spænde for igen og ville nu ud at køre. Bedst som to lakajer med stort besvær søgte at få løftet den gamle dame op i vognen, opdagede Lisabeta pludselig den unge ingeniørofficer lige ved siden af sig og mærkede, at han greb hendes hånd. Hun blev helt ude af sig selv af angst, så den unge mand var allerede forsvundet, før hun så, at han havde stukket hende en lille billet i hånden. Hun gemte den i en fart i sin handske, og hverken så eller hørte, hvad der foregik omkring hende.

Undervejs havde grevinden som sædvanlig en mængde spørgsmål at gøre: Hvem var den herre, som hilste? – Hvad hedder den bro? – Hvad et det, der står på det skilt? ... Lisabeta Ivanovna gav lutter forkerte svar og blev så skældt ud af grevinden.

"Hvad går der af dig i dag, min pige?" sagde hun. "Hvor i al verden har du dine tanker henne? Eller kan du måske på engang ikke mere forstå, hvad jeg siger til dig? Jeg læsper dog gudskelov ikke, og jeg snakker da heller ikke over mig."

Lisabeta Ivanovna tog ingen notits af hende. Så snart hun kom hjem, skyndte hun sig op på sit værelse, lukkede sig inde,

og trak billetten frem.

Den var ikke forseglet ... der kunne altså slet ikke være tale om at lade være at læse den. Det lille brev indeholdt en kærlighedserklæring, der var affattet i en meget ærbødig tone og som forresten var ordret oversat fra en tysk roman; Lisabeta Ivanovna kunne imidlertid ikke tysk og var overmåde vel tilfreds med Hermanns epistel.

Alligevel befandt hun sig i en stor forlegenhed. For første gang i sit liv havde hun en hemmelighed. At tænke sig, at hun stod i korrespondance med en ung herre! Hun blev forskrækket over sin egen dristighed, gjorde sig bebrejdelser over sin optræden, og vidste ikke, hvad hun skulle bestemme sig til.

Ikke mere sidde at arbejde henne ved vinduet; skræmme den unge herre ved kulde; sende ham hans brev tilbage; svare ham bestemt og afvisende: hvad skulle hun gøre? Hun havde ingen ven, ingen rådgiver, og bestemte sig til sidst til at svare.

Hun satte sig hen til bordet, tog papir og pen, og gav sig til at grunde og grunde. Men mangt et brev blev påbegyndt og så igen revet itu. Snart fandt hun udtrykkene for hårde, og snart igen ikke værdige nok. Langt om længe og med stort besvær fik hun skrevet et par linjer, som hun selv syntes kunne bruges:

"Jeg tror," skrev hun, "at De nærer hæderlige hensigter, og at De ikke har villet fornærme mig ved Deres uoverlagte optræden; men De vil selv kunne indse, at vi kan ikke stifte bekendtskab på den måde. Jeg sender Dem Deres brev tilbage og håber, De ikke vil give mig grund til at fortryde, at jeg har været så uforsigtig at svare Dem."

Så snart Lisabeta Ivanovna næste morgen fik øje på Hermann, rejste hun sig fra sin brodérramme, gik ind i

salonen, lukkede vinduet op, og kastede brevet ned på gaden. Hun havde ikke med urette stolet på den unge officers adræthed: Hermann styrtede øjeblikkelig hen og snappede brevet, skyndte sig så ind i det nærmeste konditori, brød seglet, og fandt sin egen billet tilligemed Lisabeta Ivanovnas. Det var så omtrent hvad han havde ventet sig, og han gik hjem veltilfreds med den måde, hvorpå eventyret var begyndt.

Tre dage efter indfandt der sig et ungt pigebarn med et par livlige, uforskammede øjne, og forlangte at tale med Lisabeta Ivanovna; hun var sendt af en modehandlerinde, sagde hun. Lisabeta blev ganske forskrækket, hun blev bange for, at det skulle være en regning, som hun havde glemt at betale; men da hun foldede papiret ud, kunne hun kende Hermanns håndskrift.

"De tager fejl," sagde hun: "det brev er ikke til mig."

"Jo, om forladelse," svarede pigebarnet med en forslagen mine: "vil De blot behage at læse."

Lisabeta Ivanovna kastede et blik på brevet: Hermann bad hende om et stævnemøde.

"Umuligt!" udbrød hun, aldeles forfærdet over hans dristige bøn og over hele den dristige måde, hvorpå brevet var blevet spillet hende i hænde. "Det brev er ikke til mig."

Og med de ord rev hun papiret i hundrede stykker.

"Hvorfor river De det så itu, når det ikke er til Dem?" sagde pigebarnet. "De skulle hellere have sendt det efter den rigtige adresse."

"Hør, min ven," sagde Lisabeta Ivanovna, der blev ganske flov over hendes bemærkning: "De må for fremtiden ikke bringe

mig flere af den slags breve; og sig så til den, som har sendt dem herhen, at han må skamme sig over at bære sig sådan ad."

Men Hermann lod sig ikke skræmme; hver eneste dag fik Lisabeta Ivanovna sendt et brev, snart på den ene og snart på den anden måde, og nu var det ikke længere oversættelser fra tysk, han skikkede hende. Hermann skrev under presset af en heftig lidenskab og i ord, som tilhørte ham selv. Lisabeta Ivanovna var ikke i stand til at modstå denne styrtsø af veltalenhed. I begyndelsen tog hun blot imod brevene, men senere hen begyndte hun også at svare på dem, og for hver dag, der gik, blev disse svar mere udførlige og ømme. Endelig kastede hun en dag en sålydende billet ud ad vinduet til ham:

"Der er i aften bal hos den ***ske gesandt; grevinden tager derhen, og vi bliver der til klokken to. Jeg skal sige Dem, hvordan vi kan komme til at tale sammen i enrum. Så snart grevinden er kørt, det vil sige omtrent kl. elleve, plejer domestikkerne at gå deres vej, så der ude i forhallen ikke opholder sig andre end portieren, og han sidder i reglen og sover inde i sit lukaf. Gå altså på slaget elleve ind i huset og skynd Dem uden videre op ad trappen. Møder De nogen i forstuen, må De spørge, om grevinden er at få i tale. Så vil der blive svaret Dem, at hun er taget ud, og i så fald er De naturligvis nødt til at gå igen. Men efter al rimelighed vil De ikke møde nogen, da grevindens kammerjomfruer opholder sig i et afsidesliggende værelse. Fra forstuen går De til venstre og bliver ved at gå, til De kommer ind i grevindens soveværelse. Der står et skærmbræt; bag ved det ser De to små døre; den til højre fører ind til et kabinet, som står tomt; den til venstre fører

ud til en gang, som udmunder i en vindeltrappe. Når De følger den trappe, kommer De op på mit værelse."

Skælvende som en tiger, der ser byttet nærme sig, afventede Hermann det fastsatte klokkeslæt. Allerede klokken ti mødte han udenfor grevindens hus, og gav sig så til at gå frem og tilbage ovre på den anden side af gaden. Det var et afskyeligt vejr; det blæste, og sneen faldt i tætte flokke. Lygterne udsendte kun et usikkert skær; der var ganske tomt i gaderne; nu og da kom en droske rullende: kusken piskede på den magre hest og sad og skævede til begge sider, om han ikke skulle kunne få kig på en forsinket passager. Hermann havde kun en tynd overfrakke på, men han mærkede hverken til blæst eller sne. Endelig kørte grevindens vogn frem; den unge mand så, hvordan to lakajer tog det gamle spøgelse under armen hver på sin side, løftede hende op i vognen, og svøbte hende ind i en tyk pels. Straks efter kom Lisabeta Ivanovna, med en lille kåbe kastet over skuldrene og med levende blomster i håret. Hun steg behændigt ind, portieren slog vogntrinnet op, og kareten skumplede afsted gennem den fygende sne. Portieren lukkede porten; der blev mørkt i første etages vinduer; alt inde i huset blev stille. Hermann gav sig igen til at gå frem og tilbage udenfor huset; endelig gik han hen under en lygtepæl og så på sit ur. Klokken var omtrent kvart i elleve. Han lænede sig op til lygtepælen og blev stående og stirrede på viseren og talte minutterne. Præcis på slaget elleve gik han op ad trappen, lukkede porten op, og trådte ind i den oplyste forhal. Der var ingen portier at se. Med sikre og raske skridt løb han op ad trappen, og kom op i forstuen. Der stod en lampe og brændte; henne på en fedtet gammel sofa lå en tjener og sov. Hermann

listede sig i en fart og forsigtigt forbi ham; der var mørkt i spisestuen og salonen, men lampen ude fra forværelset viste vej, og han kom ind i soveværelset. En forgyldt lampe brændte henne foran skrinet med de gamle helgenbilleder. Langs med de med kinesisk silke betrukne vægge stod der forgyldte lænestole og falmede sofaer med bløde puder. På væggene hang der to store portrætter, som var malet af madame Lebrun. Det ene fremstillede en korpulent mand, der vel kunne være en fyrretyve år og som havde en frisk teint; han var i en lysegrøn frakke og bar en ordensstjerne på brystet; – det andet billede fremstillede en ung dame med ørnenæse, med det pudrede hår sat op i bukler, og med en rose oven over øret. Rundt omkring stod der hyrder og hyrdinder af Meissnerporcelæn, vaser i alle mulige faconer og størrelser, og små kurve, der lå ure fra le Roy, vifter og tusinde andre dame-nipsgenstande – lutter opfindelser af forrige århundrede, montgolfierernes og mesmerismens samtidige. Hermann gik om bag skærmbrættet, hvor der stod en lille jernseng, og fik øje på de to døre: den til højre, som førte ind til det ubeboede kabinet, og den til venstre, som førte til korridoren. Han lukkede døren til venstre op, så ud på den lille trappe, der førte op til den stakkels selskabsdames værelse, lukkede så igen døren, og gik ind i kabinettet.

Tiden sneg sig afsted med sneglefjed; rundt omkring var alt stille. Uret inde i salen slog tolv; så kom der igen en dyb tavshed. Hermann stod og lænede sig op til en kold kakkelovn; han var fuldstændig rolig, hans hjerte bankede afmålt og langsomt, som hos en mand, der er fast bestemt på at se noget forestående uundgåeligt lige i øjnene. Han hørte klokken slå et … så igen to … straks efter lød der en fjern vognrumlen. Han

kom pludselig i en slags spænding. Vognen rullede rask nærmere, og holdt; tjenerskabet kom stormende allevegne fra; der lød stemmer på gangene og på trapperne; man tændte lys i værelserne, de tre gamle kammerjomfruer indfandt sig i soveværelset, og lidt efter kom også grevinden, en vandrende mumie, som lod sig synke ned i en stor lænestol *à la Voltaire*.

Hermann kiggede ind gennem en sprække i døren; Lisabeta Ivanovna passerede lige forbi ham; han hørte hende løbe hurtigt op ad vindeltrappen, og der rørte sig noget lige som samvittighedsnag i hans sjæl; men det fortog sig straks, eller måske han mandede sig op.

Grevinden begyndte at klæde sig af henne foran spejlet. Man tog hårpynten med roser og den pudrede paryk af hende, så hun kun beholdt sin egen smule hvide hår tilbage. Knappenålene regnede ned om hende; den gule, sølvindvirkede kjole faldt ned over hendes ophovnede fødder. Hermann måtte stå og se på alle de meget lidt tiltalende enkeltheder ved hendes nattoilette. Endelig viste grevinden sig med natkappe på og i pudderkåbe – et kostume, der passede meget bedre til hendes alder, og hvori hun på langt nær så så skrækkelig ud som før.

Som de fleste gamle folk led også grevinden af søvnløshed. Da hun var blevet klædt af, lod hun sin lænestol rulle hen i en vinduesniche, og sendte kammerjomfruerne bort. Lysene blev slukkede, så værelset nu kun var oplyst af lampen henne foran helgenbillederne. Grevinden sad, som om hun var sunket helt sammen; hun var gul i ansigtet, underlæben hang ned, og hun rokkede langsomt frem og tilbage i stolen. Hendes matte øjne vidnede om, at der var ikke spor af tanker i dette hoved, og man kunne have været fristet til at tro, at når hendes legeme

bevægede sig, var det ikke frugten af en viljesytring, men kun en galvanisk virkning.

Pludselig skiftede udtrykket i dette dødningeansigt; læberne holdt op at mimre, der kom liv i øjnene. En ubekendt mandsperson stod foran hende.

"Bliv ikke bange! for Guds skyld, bliv ikke bange!" sagde han sagte, men tydeligt. "Jeg har ikke i sinde at gøre Dem den mindste smule fortræd ... tværtimod, jeg kommer for at bede Dem om noget."

Den gamle så på ham, som om hun aldeles ikke havde forstået ham, og tav. Hermann troede, hun var døv, han bøjede sig ned til hendes øre og gentog ordene.

Den gamle blev ved at tie.

"De kan sikre mit livs lykke," vedblev Hermann: "og det uden at De behøver at bringe spor af offer. Jeg ved, De kan sige mig tre kort, som altid vinder ..."

Han tav; grevinden lod til at have forstået, hvad det var, han forlangte, og hun ligesom ledte efter et svar.

"Det var en spøg af mig," sagde hun endelig: "jeg sværger Dem til, det var en spøg."

"Nej, det var ingen spøg!" afbrød Hermann hende barsk: "husk på Tschaplitski, som De hjalp til at vinde en masse penge."

Grevinden lod til at blive forskrækket; der kom for et øjeblik et vist spændt udtryk i hendes ansigt – så forsvandt det igen og gav plads for den tidligere målløse og tankeløse ubevægelighed.

"Kan De ikke sige mig de tre kort?" begyndte Hermann igen.

Grevinden tav.

"Hvorfor vil De beholde den hemmelighed for Dem selv?" vedblev Hermann. "Gemmer De den måske til Deres børnebørn? Hvad skal *de* med Deres tre kort? det er lutter ødelande … og den, som ikke forstår at bevare sin arv, han vil dø fattig, om så al verdens dæmoner stod til hans rådighed. Men jeg er et ordentligt menneske, jeg ved, hvad penge er værd … hos mig vil de tre kort ikke være kastet hen til ingen nytte. Nå …"

Han tav og ventede skælvende på svar; grevinden sagde ingenting. Hermann knælede ned for hende.

"Hvis De ved, hvad det er at elske," udbrød han: "hvis De endnu mindes kærlighedens lykke; hvis De engang med et lykkeligt smil har hilst den nyfødtes første skrig; eller hvis nogensinde en menneskelig følelse har bragt Deres hjerte til at banke hurtigere, – så besværger jeg Dem ved Deres mands, Deres elskers, Deres eget moderhjertes kærlighed, ved alt, hvad der er Dem helligt her i livet: afslå ikke min bøn … betro mig Deres hemmelighed! Måske den er knyttet til en forfærdelig synd, eller til tabet af Deres evige salighed? Har De måske måttet slutte pagt med Djævlen? … Husk, at De er gammel nu, De har ikke ret lang tid tilbage at leve i. Men jeg skal tage alle Deres synder på mig … jeg alene skal bære ansvaret for Dem overfor Gud … Sig mig Deres hemmelighed. Husk, at De holder et menneskes hele lykke i Deres hånd! Husk på, at jeg – og efter mig mine børn og børnebørn – vil velsigne Deres minde og ære Dem, som en helgen!"

Den gamle grevinde sagde ikke et ord. Hermann rejste sig op.

"Du gamle heks!" udbrød han og skar tænder: "jeg skal nok få dig til at tale …"

Og med de ord trak han en pistol op af lommen.

Da grevinden fik øje på pistolen, kom der igen et udtryk i hendes ansigt, som tydede på stærk sindsbevægelse; hun virrede med hovedet hurtigere end forrige gang, strakte hænderne frem for sig ligesom for at støde pistolen bort – så faldt hun pludselig tilbage i stolen og blev liggende ubevægelig.

"Nu er det nok med de narrestreger!" sagde Hermann og greb hende om hånden: "jeg spørger Dem for sidste gang: vil De sige mig de tre kort … ja eller nej?"

Grevinden svarede ikke – og Hermann så, at hun var død.

4

"Homme sans mœurs et sans religion."
* * *

Lisabeta Ivanovna sad inde på sit værelse; hun var endnu i baltoilette og lod til at være faldet i dybe tanker. Straks da hun kom hjem, havde hun sendt sin kammerpige bort med den besked, at hun godt selv kunne klæde sig af, og havde så – skælvende af spænding efter at få at vide, om Hermann var der – skyndt sig op på sit værelse. Hun ønskede i dette øjeblik, at han ikke måtte være kommet; det første blik, hun kastede ind i værelset, viste hende, at han var der ikke – og hun takkede tilfældet, som havde forhindret stævnemødet. Tankefuld satte hun sig ned, glemte rent at klæde sig af og lod i sit stille sind alle enkelthederne ved hendes forhold til Hermann – der var så nyt, og som dog allerede havde ført så langt, – drage forbi sig. Det var næppe tre uger siden, hun for første gang havde set den unge mand udenfor sit vindue – og hun havde allerede skrevet til ham, og det var lykkedes ham at bevæge hende til at tilstå ham et natligt stævnemøde! Og det, skønt hun egentlig ikke vidste andet om ham end netop, hvad han hed! Hun havde fået en del breve fra ham, men hun havde aldrig talt med ham, havde aldrig hørt hans stemme, og havde, underligt nok, også først i aften hørt andre tale om ham. Tomski havde nemlig den aften troet at opdage, at den unge fyrstinde Pauline ***, som han gik og gjorde kur til, imod sædvane koketterede med en anden; han havde så villet lade ligegyldig, og for at udføre sit

smukke forsæt havde han engageret Lisabeta Ivanovna til en mazurka, der lod til aldrig at skulle få ende – han havde drillet hende med hendes forkærlighed for ingeniørofficerer, og da han gav sig mine af, at han var bedre underrettet, end han virkelig var, kom enkelte af hans antydninger sandheden så nær, så Lisabeta Ivanovna flere gange var på nippet til at tro, at hendes hemmelighed var forrådt.

"Men hvem har De dog fået alt det at vide af?" spurgte hun med et tvungent smil.

"Af en af den pågældendes venner," svarede Tomski: "et højst mærkværdigt menneske."

"Hvad hedder det mærkværdige menneske?"

"Hermann."

Lisabeta Ivanovna svarede ikke; men hun kunne mærke, at hendes hænder og fødder blev så kolde som is.

"Det er en ren romanhelt, den Hermann," vedblev Tomski: "han har en profil som en Napoleon, et hjerte som en Mefistofeles, og jeg er vis på, at han har mindst tre forbrydelser på sin samvittighed ... Men De bliver så bleg ..."

"Jeg har hovedpine ... Men hvad har denne ... var det ikke Hermann, De kaldte ham? ... hvad har han så egentlig fortalt Dem?"

"Hermann er meget misfornøjet med sin ven, han siger, at i hans sted ville han have båret sig ganske anderledes ad. Jeg turde næsten vædde på, at han selv har et godt øje til Dem; i alt fald hører han da på sin vens fortællinger med en ganske særegen interesse."

"Så ... og hvor skulle han have set mig?"

"Rimeligvis i kirken eller på promenaden, Gud skal vide hvor ... måske også på Deres eget værelse, mens De lå og sov ... Af ham kan man vente sig alt."

I dette øjeblik kom tre damer hen til dem. *"Oubli ou regret?"* spurgte den ene af dem, og samtalen, som havde fyldt Lisabeta med pinefuld nysgerrighed, blev afbrudt.

Den dame, Tomski valgte, var fyrstinde Pauline. Mens han dansede med hende og derefter langsomt førte hende tilbage til hendes plads, kom det til en forklaring imellem dem, og da Tomski vendte tilbage til sin egentlige dame, havde han aldeles glemt både Hermann og Lisabeta Ivanovna. Hun søgte forgæves at optage den afbrudte samtale; et øjeblik efter var mazurkaen til ende, og straks efter tog den gamle grevinde hjem.

Alt, hvad Tomski havde sagt, var lutter almindelig balsladder, men hans ord havde gjort et ualmindelig dybt indtryk på den stakkels selskabsdame. Det billede, Tomski havde udkastet, syntes hun udmærkede sig ved en overraskende lighed, og takket være hendes store kendskab til romanlitteraturen mente hun i sin tilbeders temmelig ubetydelige ansigt at kunne opdage træk, som på engang fortryllede og forfærdede hende. Hun sad der, med hænderne foldede i skødet og med det blomsterkransede hoved tankefuldt bøjet forover – da døren ind til hendes værelse pludselig gik op, og Hermann trådte ind. Det gav et sæt i hende.

"Hvor har De været?" spurgte hun skælvende.

"Inde i den gamle grevindes soveværelse," svarede Hermann. "Jeg kommer lige derfra; grevinden er død."

"Almægtige Gud! hvad er det, De siger?"

"Og jeg er bange for," vedblev han: "at det er mig, der er skyld i hendes død."

Lisabeta Ivanovna så forvirret på ham; hun kom til at tænke på, hvad Tomski havde sagt: "Jeg er vis på, han har mindst tre forbrydelser på sin samvittighed". Hermann satte sig hen ved vinduet og fortalte hende det hele.

Lisabeta Ivanovna hørte gysende på ham. Det var altså ikke kærlighed, som havde dikteret hans lidenskabelige breve, hans brændende forsikringer, hans hårdnakkede forfølgelse ... det var pengebegærlighed, som fyldte hans sjæl ... Og hun, som kun havde sit hjerte at give ham: hvor kunne hun gøre ham lykkelig? Stakkels barn! Hun havde været det blinde redskab i en morders hånd, i dens hånd, som havde myrdet hendes velgørerske!

Hun græd bittert af smerte og ruelse. Hermann sad tavs og så på hende, men hans hjerte blev ved at være koldt; hverken hendes tårer eller hendes skønhed, der blev dobbelt rørende nu under hendes smertesudbrud, formåede at gøre indtryk på hans jernhårde sjæl. Ja, end ikke tanken om grevindens død vakte hos ham en følelse, der i mindste måde lignede anger. Der var kun et eneste hensyn, som pinte og rev og sled i hans hjerte: det var tanken om, at den hemmelighed, han havde ventet skulle bringe ham lykke, nu var uigenkaldelig tabt.

"De er et uhyre!" udbrød Lisabeta Ivanovna.

"Jeg havde ikke i sinde at myrde hende," svarede han roligt: "pistolen var ikke ladt."

Begge tav.

Det gryede ad dag. Lisabeta Ivanovna slukkede lyset, og et usikkert dagskær trængte ind i værelset. Hun tørrede tårerne af

øjnene, og vendte sig om mod Hermann. Han stod henne ved vinduet, med armene lagt over kors over brystet og med rynkede øjenbryn. Som han stod der, mindede han om Napoleon. Lisabeta blev i det øjeblik selv slået af, hvor stor en lighed der var.

"Hvordan skal jeg nu få Dem ud af huset?" sagde hun endelig: "jeg havde haft i sinde at vise Dem ned ad den hemmelige trappe; men så skal jeg igennem grevindens soveværelse ... og det tør jeg ikke!"

"Sig De mig blot, hvor trappen er, så kan jeg godt gå alene."

Lisabeta Ivanovna rejste sig, tog en nøgle i en af sine kommodeskuffer, leverede Hermann den, og gav ham tillige de fornødne anvisninger. Han greb hendes kolde, kraftesløse hånd, trykkede et kys på hendes sænkede pande, og gik.

Ad vindeltrappen nåede han ind på grevindens soveværelse. Den døde sad stiv og kold i sin lænestol; ansigtstrækkene var ikke fordrejede. Hermann blev stående foran hende og så på hende, som om han ret ville overtyde sig om, at det forfærdelige virkelig var sandt.

Så gik han ind i det tomme kabinet, følte frem for sig på tapetet, og fandt en lille dør, der førte ud til den hemmelige trappe.

Mens han gik ned ad trappen, gjorde han sig allehånde besynderlige ideer.

"Hvem ved," sagde han til sig selv, "om måske ikke dette klokkeslæt for nogle-og-tresindstyve år siden har set en ung mand i broderet frakke, friseret *à l'oiseau royal* og med den trekantede hat trykket ned i panden, liste sig ned ad denne trappe her – en ung lykkelig, som nu i mange år har været død

og begravet, mens hans elskedes hjerte først brast for nogle få øjeblikke siden?"

Trappen endte foran en lille dør, som Hermann lukkede op med sin nøgle; så kom han ind i en gang, og derfra atter ud på gaden.

5

"I nat viste den afdøde baronesse v. W...
sig for mig. Hun var helt i hvidt og
sagde til mig: Godmorgen, hr. statsråd."
Swedenborg.

Tre dage efter denne skæbnesvangre nat trådte Hermann klokken ni om morgenen ind i det kloster, hvor man skulle vise grevindens jordiske levninger den sidste ære. Han følte ikke spor af anger, skønt han måtte tilstå for sig selv, at han havde dræbt den stakkels frue. Da han ingen tro havde, var han – som det i reglen plejer at være tilfældet – til gengæld så meget desto mere overtroisk, og da han holdt sig for overbevist om, at den døde grevinde kunne udøve en fordærvelig indflydelse på hans liv, havde han tænkt, at han måske kunne formilde hende lidt ved at overvære begravelsen.

Kirken var så propfuld af mennesker, så Hermann næppe nok kunne få plads. Kisten stod på en prægtig katafalk og under en fløjlsbaldakin. Der lå så den døde, i en hvid atlaskes kjole, med en kniplingskappe på hovedet, og med hænderne foldede over brystet. Rundt om katafalken stod alle hendes nærmeste: domestikkerne i sorte kaftaner, med våbenbroderede sløjfer på skuldrene og med vokslys i hænderne; familiemedlemmerne i dyb sorg: børn, børnebørn, børnebørnsbørn. Man så ingen græde; det ville være blevet betragtet som "affektation", eftersom grevinden jo havde været så gammel, så ingen kunne blive overrasket over, at hun døde, og så man for længe siden

havde vænnet sig til at betragte hende som et menneske, der ikke længere hørte til denne verden. En berømt prædikant holdt ligtalen. I jævne, men gribende udtryk skildrede han, hvorledes den retfærdige var sovet ind, efter at hun gennem mange års fromme betragtninger havde forberedt sig til en kristelig død. Dødens engel, sagde taleren, har kaldt hende bort fra hendes betragtningers stille salighed, fra hendes længselsfulde forventning om den himmelske brudgoms nærmelse. – Den hellige ceremoni blev udført med værdig andagt; så gik familien hen for at sige den døde det sidste farvel, og bag efter den kom i en lang række alle de, der var indbudt til at overvære højtideligheden: de passerede forbi, en efter en, og bukkede for sidste gang for den, som så længe havde gjort et skår i deres festlige glæde.

Til sidst kom grevindens tyende. En af personalet var en gammel husholderske, der var lige så bedaget som grevinden; hun måtte hele tiden støtte sig til to tjenestepiger og havde ikke engang så mange kræfter tilbage, så hun kunne knæle ned; men da hun kyssede sin døde frues hånd, strømmede tårerne ud af hendes øjne. Endelig kom også turen til Hermann; han gik hen imod kisten, knælede et øjeblik ned på det med grankviste bestrøede flisegulv, rejste sig så igen, så bleg som en død, og steg op ad trinnene på katafalken, og gjorde sit buk … Pludselig forekom det ham, som om den døde så på ham med et spottende smil og blinkede til ham. Han fo'r tilbage og styrtede om på gulvet. Folk skyndte sig at få løftet ham op; i samme øjeblik besvimede længere nede i kirken Lisabeta Ivanovna. Denne begivenhed bragte lidt forstyrrelse i højtideligheden; de tilstedeværende stak hovederne sammen, og en gammel

kammerherre, en nær slægtning af den afdøde, hviskede til en englænder, som stod ved siden af ham: "Den unge officer er et uægte barn af grevinden!" – en bemærkning, som englænderen svarede på med et ligegyldigt "Ah."

Hermann følte sig hele den dag utålelig utilpas. Henne i den lidet besøgte restauration, hvor han plejede at spise til middag, drak han mere, end han ellers plejede; men vinen satte blot hans fantasi i stærkere fart. Han gik tidligt hjem, kastede sig påklædt på sin seng, og faldt i en dyb søvn.

Da han vågnede, var det nat; månen skinnede ind i hans værelse. Han så på sit ur, klokken var kvart i tre. Han gad ikke sove mere … han rejste sig over ende, og gav sig til at tænke på den døde grevinde.

I dette øjeblik gik en forbi ude på gaden og så ind ad hans vindue. Hermann tog ikke videre notits af det, men et minut efter hørte han døren ude i forværelset knirke. Han tænkte, det var hans oppasser, og at han som sædvanlig kom fuld hjem fra en nattesvir; men så hørte han fodtrin, han ikke kendte … slæbende gang henover gulvet af en, som gik med tøfler; døren gik op, og en hvidklædt kvindeskikkelse trådte ind i stuen. Hermann mente, det måtte være hans gamle amme, og han spurgte forundret sig selv, om hvad hun monstro ville hos ham sådan midt om natten; men den hvide kvindeskikkelse var hurtigt gået tværs over gulvet, den stod nu ved fodenden af hans seng, – og Hermann så, at det var grevinden.

"Jeg har måttet gå herhen imod min vilje," sagde hun højt og tydeligt: "jeg er nødt til at opfylde din bøn. *Tre*, *syv* og *es* vil vinde – men du må kun holde på et af de kort i løbet af fireogtyve timer, og så må du aldrig mere i dit liv tage kort i din hånd. Min

død vil jeg tilgive dig, på den betingelse, at du gifter dig med min selskabsdame, Lisabeta Ivanovna."

Da hun havde sagt det, gik hun igen, langsomt og slæbende på tøflerne, ud af stuen. Hermann hørte, hvordan hun lukkede forstuedøren i efter sig, og straks efter passerede en hvid skikkelse forbi vinduet: den blev stående et øjeblik derude, ligesom for at se på ham.

De første minutter var Hermann aldeles bedøvet; så sprang han op og gik ud i forstuen. På gulvet derude lå hans oppasser og sov. Han var som sædvanlig fuld; det var næsten ikke muligt at få ham vækket, og han kunne ikke give spor af oplysning. Forstuedøren var lukket i lås. Hermann gik så igen ind i sit soveværelse, og noterede sig alle enkelthederne ved det spøgelsesagtige besøg.

6

"Spader-Dame betyder
underfundighed."

Det er lige så umuligt, at to fikse ideer kan forliges i et menneskes bevidsthed, som at i den fysiske verden to legemer samtidigt kan indtage en og samme plads. Tre-syv-es fortrængte fuldstændig erindringen om den gamle grevindes sidste øjeblikke af Hermanns fantasi. Han havde bestandig dette tre-syv-es i tankerne, og førte det hvert øjeblik i munden. Når han mødte en ung pige, tænkte han: sådan en slank figur hun har! Hun ligner en hjerter-tre. Spurgte man ham: hvad er klokken? svarede han: fem minutter over tre-syv, – og hver eneste korpulent herre, han så, mindede ham om et es. Tre-syv-es forfulgte ham i hans drømme og viste sig for ham i de forskelligste former. Treerne blomstrede op som *magnolia grandiflora*, syverne slyngede sig sammen til gotiske portaler, esserne hang ned allevegne som uhyre edderkopper, og alle hans tanker drejede sig om det ene spørgsmål: hvorledes han bedst skulle gøre brug af sin dyrekøbte hemmelighed. Han tænkte allerede så smått på at tage orlov og rejse til Paris, for der i et eller andet spillehus at sætte sine tre kort på prøve – så kom tilfældet ham pludselig til hjælp.

I Moskva eksisterede der på den tid et selskab af rige spillere. Præsident for dem var den berømte Tschekalinski, der havde spillet hele sit liv igennem og vundet flere millioner: banknoterne gik nemlig i hans lomme – hvad han tabte, kunne

han betale med sølv. Hans elegante hus, hans fortræffelige køkken og hans indtagende væsen havde skaffet ham en mængde venner og stor anseelse. Han kom nu til St. Petersborg, og de unge herrer flokkedes øjeblikkelig om ham og foretrak spil for dans og faraoens for kærlighedsforholdenes sindsbevægelser. Narumov indførte Hermann i hans hus.

De kom gennem en lang række værelser, hvor der var et yderst opmærksomt tjenerskab og en mængde gæster. Generaler og gehejmeråder sad og spillede whist; rundt omkring på sofaerne lå unge herrer og spiste is eller dampede på lange piber. Inde i den største salon sad herren i huset tilligemed nogle-og-tyve spillere ved et langt bord og lagde bank. – Det var en mand på vel omtrent en tresindstyve år med sølvhvidt hår og milde, ædle ansigtstræk. Der var et udtryk af godhed og munterhed i hans fyldige, friske ansigt, og der spillede stadig et venligt smil i hans klare øjne. Da Narumov præsenterede Hermann for ham, rakte Tschekalinski ham hånden og ønskede ham velkommen – og blev så ved at taillere [Note 4)].

Partiet varede længe; man pointerede på over tredive kort. Før Tschekalinski lagde et kort ned, gjorde han hver gang en lille pause, så den vindende kunne få tid til at lægge sin paroli; han betalte ud og hørte med udsøgt høflighed på alle mulige reklamationer. Endelig var partiet ude, og Tschekalinski blandede kortene for at begynde forfra.

"Tillader De, jeg tager et kort med?" sagde Hermann og bøjede sig hen over en korpulent herre, som optog hele den ene ende af bordet.

Tschekalinski smilede og gjorde et lille buk hen imod ham, til tegn på, at han indvilligede; Narumov gratulerede Hermann, til at han dog endelig engang brød med sit afholdenhedsprincip.

"*Va!*" sagde Hermann, der havde skrevet et tal på bagsiden af kortet.

"Hvor meget?" spurgte Tschekalinski og missede med øjnene. "Undskyld, jeg ser ikke godt."

"Syvogfyrre tusind rubler," svarede Hermann.

Ved de ord kom alle hovederne i en fart i vejret, og alles blik rettedes på Hermann.

"Han er blevet gal," tænkte Narumov.

"Tillad mig at gøre Dem opmærksom på," sagde Tschekalinski med sit evindelige smil: "at De spiller noget højt. Den første indsats plejer her aldrig at være på over to hundrede og femoghalvfjerds rubler."

"Nå ja," svarede Hermann: "vil De holde beløbet eller ej?"

Tschekalinski bukkede.

"Jeg ville blot endnu gerne gøre Dem opmærksom på," sagde han: "at skønt jeg fuldstændig stoler på mine venner, plejer jeg dog kun at spille mod kontant. Jeg er overbevist om, at Deres ord er så solidt som guld, men af hensyn til de regler, der nu engang er vedtaget her for spillet, ville jeg være Dem taknemmelig, ifald De var så venlig at deponere beløbet."

Hermann trak en obligation op af lommen og rakte den til Tschekalinski; han så flygtigt på den, og lagde den så på Hermanns kort.

Derefter begyndte han at taillere. Til højre kom ti, til venstre tre.

"Vundet," sagde Hermann, og vendte sit kort om.

Der lød en forbavset mumlen, og Tschekalinski rynkede øjenbrynene; men det næste øjeblik smilede han igen, som han plejede.

"Skal jeg betale ud?" spurgte han.

"Ja, hvis De ville være så venlig," svarede Hermann.

Tschekalinski tog det behørige antal anvisninger frem af sin tegnebog og betalte. Hermann stak gevinsten til sig, forlod spillebordet, drak et glas likør, og gik hjem. Narumov vidste hverken ud eller ind, hvad han skulle tro.

Næste aften indfandt Hermann sig igen hos Tschekalinski, der atter sad ved spillebordet. Denne gang skyndte de pointerende sig at gøre plads for Hermann. Tschekalinski hilste på ham med et forbindtligt smil.

Hermann ventede, til man skulle begynde en ny taille; så tog han et kort, og satte både sine syvogfyrre tusind rubler og gevinsten fra i går på det.

Tschekalinski gav sig til at taillere. Til højre kom knægt, til venstre en syver. Hermann holdt på syv. Der lød et almindeligt Ah! Tschekalinski var tydeligt ikke rigtig vel til mode. Han talte fireoghalvfems tusind rubler op, og rakte dem til Hermann, som med største koldblodighed tog imod dem, rejste sig, og gik.

Næste aften kom han igen på samme klokkeslæt.

Alle havde ventet på ham. Generalerne og gehejmeråderne havde opgivet deres whist for at se på det besynderlige spil; de unge officerer forlod sofaerne, alle husets beboere strømmede ind i salen og omringede Hermann; om det så var farao-spillerne, så holdt de op at pointere og stirrede på ham i utålmodig spænding. Hermann satte sig ved bordet, og

Tschekalinski, der var meget bleg, men som bestandig sad og smilede, forberedte sig til at spille med ham alene. Hver af dem rev omslaget af et spil kort, Tschekalinski blandede, Hermann tog af, valgte sig et kort, og dækkede det til med banknoter. Det var, som om der skulle foregå en duel. Man kunne have hørt et blad papir falde på gulvet, så stille var der.

Tschekalinski begyndte at taillere; hans hænder rystede. Til højre kom damen, til venstre esset.

"Es vinder," sagde Hermann og vendte sit kort om.

"Deres dame har tabt," sagde Tschekalinski, umådelig høfligt.

Hermann fo'r sammen; i stedet for esset lå spader-dame foran ham! Han ville ikke tro sine egne øjne … det var ham ufatteligt, hvordan han havde kunnet tage sådan fejl af kortene.

I samme øjeblik forekom det ham, som om spader-dame smilede hånligt og blinkede ad ham med øjnene, og han blev slået af en forfærdelig lighed …

"Forbandede gamle!" skreg han.

Tschekalinski samlede de banknoter sammen, han havde vundet. Herman blev endnu siddende et øjeblik, ligesom tilintetgjort. Da han forlod bordet, gav alle de tilstedeværende sig til at tale højt.

"En dumdristig pointer!" sagde spillerne.

– – Tschekalinski blandede kortene, og spillet gik igen sin gang.

Hermann er blevet vanvittig; han har nr. 17 i galehuset i Buskov, svarer ikke, når man spørger ham, og bliver kun ved at gentage: "Tre-syv-es – tre-syv-es!"

Lisabeta Ivanovna er blevet gift med en elskværdig ung mand, en søn af den afdøde grevindes intendant. Han er embedsmand og kommer ganske godt ud af det. Lisabeta Ivanovna har taget en fattig slægtning af sig i barns sted.

Tomski er blevet ritmester og har ægtet fyrstinde Pauline.

Note 4: **Taillere:** Blande kort og trække af; holde bank.

Om "Spader Dame"

Forfatter: Alexandr Pusjkin (1799-1837).
Org.udgave: *Пиковая дама (Pikovaja Dama)*, i *Библиотеки для чтения (Biblioteka dlja schtenija)*, St. Petersborg 1834, under signaturen "P."
Denne udgave baseret på: *Fra fremmede Forfattere.* Skitser og Skildringer paa Dansk ved Vilhelm Møller. Chr. Steen og Søns Forlag, Kbh. 1875.
Oversætter: Vilhelm Møller (1846-1904).
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter forsideillustration fra *Le petit Moniteur illustré* 20. juni 1886, hvor bladet bragte Prosper Mérimées franske udgave af Pusjkins fortælling.

ISBN 978-87-7628-025-3
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-243-2 (Ølstykke 2012).

www.ebib1800.dk

